

En rejse tilbage til "Sukkerlandet"

Dagbogsnotater fra St. Croix af Lotte Faarup, Det Olske Orkester.

Statsminister Lars Løkke Rasmussen sagde i sin nytårstale følgende om slavehistorien på de tidligere dansk vestindiske øer: " Det er ikke en stolt del af Danmarkshistorien. Det er skamfuldt. Og det er heldigvis fortid."

Det er søndag d. 22. oktober og jeg er på vej til det gamle dansk Vestindien, øen St. Croix, for at lave research til Det Olske Orkestets kommende forestilling "Sukker". Og for at finde ud af, om det som statsministeren betegner som "skamfuldt" kun er fortid.

Jeg skal søge efter ruiner, stemmer, ord, billeder, dufte, overleveringer fra en 300 år gammel koncentrationslejr. Dansk slavehandel i 17- og 1800 tallet. Jeg er alene og skal være der i 11 dage; har dog været tæt på at aflyse pga. af orkanen de havde i starten af oktober, som efter sigende skal have gjort en del skade. Kan man gå på research i et område, der er i undtagelsestilstand, giver det overhoved mening? Jeg ringer rundt, får lidt mere information og vælger at tage risikoen.

Min flyvetid bliver samlet over 30 timer. 4 fly. Lange ventetider. Hårdt. I 1700 tallet tog det måske 7 måneder over Guinea, og længere endnu hvis nordøst passaten lod vente på sig... Så hårdt? Ak, det moderne menneskes problemer...

Koncentrationslejr skrev jeg. Jeg har læst nok til at forstå, at det er en rigtig betegnelse for de afrikanske slavegjorte menneskers skæbne, som Danmark fragtede over Atlanten til Vestindien og vred alt liv ud af i stræben efter det hvide sukker. At det kunne betale sig vidner bl.a. Frederiksstaden og Amalienborg og Marienborg om. Det økonomiske udbytte var enormt. Men ud over det, understøttede koloniseringen jo også helt grundlæggende danskernes opfattelse af sig selv som overmenneske og afrikanerne som undermennesker. Danskerne vidste ingenting om den afrikanske kultur ud fra dens egen præmis og jeg kan frygte, at det ikke har ændret sig voldsomt siden da. Jeg blev opfordret af den vestindiske kunstner La Vaughn Belle, at gøre mig den anstrengelse, at rejse ned til disse øer og sanse hvem der er her og hvad der var her, som en del af min skrive- og forberedelsesproces til "Sukker" forestillingen. Jeg er taknemmelig for, at hun ansporede mig til at rejse. Ikke så jeg kan fortælle vestindernes historie for dem, men for at vide meget mere om alt det, jeg ikke ved noget som helst om og aldrig kommer til at forstå. Og i respekt skrive det skisma ind i forestillingen.

Jeg lander i London. Det klikker i ørene. Det er mærkeligt at rejse alene. Ved egentlig ikke rigtig hvorfor jeg valgte det. Det bliver ensomt. Svært. Måske akavet. Måske panik-agtigt. Jeg søger ofte ensomheden, særligt i arbejdsøjemed, men når det kommer til stykket mærker jeg pludselig min trang til tryghed i sociale sammenhænge. Og så alligevel elsker jeg det der fordybende i at undersøge noget alene.

28 timer senere svæver jeg ned over St. Croix. Jeg ser det allerede oppe fra flyet. Afrevne tage, væltede træer og elmaster. Langsomt finder jeg også ud af, at med dette fly sidder flere fra den amerikanske hjælpeorganisation FEMA – håndværkere, sundhedsfolk... Og her sidder jeg så, en dramatiker og instruktør... Hvem skal jeg egentlig hjælpe?

Landskabet ligner på afstand Von Scholtens lillebrors akvareltegninger med milde lysegrønne bløde bjerge, knaldblåt hav, venlige Skagens-gule og hvidemalede bygninger eller huse i turkise eller lyserøde caribiske nuancer. Festligt, behageligt og venligt... Og så bare helt smadret.

Jeg deler en taxi fra lufthavnen sammen med et ældre ægtepar, der også skal til Christianssted. Mens vi kører gennem landskabet ser jeg på ødelæggelserne. Alt er i laser. Selv på vejen må taxaen køre i slingrekurs for at undgå at ramle ind i faldne elmaster, ledninger og afrevne grene. Nogle steder fosser vandet ud på kørebanen. Jeg kigger på de andre. De ser ud til at tage det helt roligt. Jeg kommer frem til min destination: en Bed and Breakfast i Christianssted på Dronnings Tværgade øverst oppe på bakken. Mit vindue i værelset peger mod øst og jeg kan ikke lade være med at tænke på, at det var der slaveskibene kom sejlene fra. Der mod øst ligger Afrika, et vældigt kontinent, der som ved et tryllesnummer for de slavegjorte blev forvandlet til en lige linje og var væk.

Jeg modtages meget hjerteligt af min vært Adiel og hans søster Relifs, som begge oprindeligt er fra Jamaica. Da jeg ytrer ønske om at ville gå ud og spise aftensmad, siger de, at det kan jeg ikke. Det er forbudt at gå ud efter kl 8 om aftenen, fordi der mangler elektricitet i gaderne og risikoen for trafikale problemer og overfald er for stor. Heldigvis inviteres jeg til at spise med og jeg siger taknemmeligt ja tak til fisk, ris og stege bananer. Vi spiser i husets fællesrum. Her er voldsomt varmt og halvmørkt og vi kan stort set ikke tale sammen, fordi husets generator, der skaffer den fornødne el, står lige uden for de åbne vinduer og larmer voldsomt. Klokkeren halv ti siger jeg tak for mad og falder om på mit værelse til lyden af alle de pumpende generatorer i Christianssted.

Adiels søster, Relifs, skal vise sig at blive en tro og helt uvurderligt følgesvend under mit ophold de næste 7 dage. Hun er 69 år, sort, født af fattige forældre og opvokset på Jamaica, flyttet til Connecticut og kæmpet sig op og blevet maskinarbejder med speciale i at skære stålplader, fået 4 børn som alle er godt i vej, skilt og bor nu i et lille hus 1½ times kørsel uden for New York. 69 år siger hun, men hun ligner en kvinde på 50, går som en ung pige på 20 og gebærder sig i øvrigt så stolt og hengivent, så jeg bliver helt betaget af hende. Hun er på besøg for første gang på St. Croix og lige så nysgerrig som jeg på at se øen og dens mennesker, så vi slår os sammen og går på opdagelse.

Vi kører øen tynd. Bag om orkanens gemene hærgen ser jeg smukke landskaber, slidte halvtomme byer, gamle ruiner fra danske forter og huse, sukkermølleruiner overalt, dyre rigmandshuse – somme tider bygget ud fra en gammel sukkerplantage, smarte aflukkede hotelresorts, hippie-lejre på stranden, offentlige bygninger i forfald, nye private beton-kirker og gamle kirker, der langsomt indtages af vildt voksende planter, kirkegårde der ikke bliver plejet, forladt olieindustri, barakbyer langs hovedvejene omgivet af affald og bilvrug, juvelérbutikker til turisterne på havnepromenaden, byhuse ædt op af ælde og fugt...

Vi møder mennesker. Den amerikanske park og mindesmærkes administrator, der mener, at hvis ikke europæerne havde drevet slavehandel, så havde afrikanerne gjort det. "Alle er lige onde, så lad os nu bare se fremad". Vi møder Mrs. Margret, en ældre sort kvinde på Whim museet, som nærmest synger sin fortælling om slaveriet på denne plantage til os og ikke vil have, at jeg fotograferer hende. Vi møder kvinden i butikken, der fortæller, at de fleste huse her ikke har nogen kælder, man kan beskytte sig i under orkaner. Jeg møder manden, der går rundt i Christianssted med sine to magre geder og prøver at tvinge dem til at græsse på de forladte hustomter. Jeg møder den hjælpsomme kvinde i biblioteket, der mangler mandskab til at overskue arkivet.

I Christianssted begynder vi at genkende de hjemløse. Den tykke kvinde der kører rundt med sine papkasser på en trillevogn, tiggeren i den grøn- og hvidstribede trøje, kvinden med den store dyne og det strittende hår, der altid går vredt op og ned af hovedgaden, den tynde narkoman der altid ligger ved kirken, den lille tykke mand der går så rokkende... og mange flere. Alle hjemløse er sorte.

Gamle dansk Vestindien er en stor modsætning af ferieparadis for den hvide over- og middelklasse, ruiner fra slavetiden, som enten bruges som turistreklame eller står og forfalder, og så dyb, dyb fattigdom og slum for primært en sort underklasse. Det er skamfuldt – fordi det ikke er fortid.

Jeg ved ikke om noget grundlæggende er forandret siden slavetiden. Jo folk dør ikke efter 20 år i sukkermarkerne, men som Relifs bemærker "Hvis ikke maskinen var opfundet, ville vi stadig have slaver". Danmark solgte de 3 vestindiske øer til USA i 1917. Vi solgte en hælervare. Og efterlod en befolkning i et låst system af fattigdom og intet demokrati. Det er rigtig skamfuldt, fordi det er nutidig virkelighed for dem.

Med bagagen fuld af noter og fotos og hoved og krop fuld af ord og toner og samtaler og varme rejser jeg hjem til Danmark. Jeg har prøvet at lytte til ruinerne og aflæse nutiden. Jeg kommer ikke til at fortælle en nostalgisk historie om slavehandel i 1700 tallet, "som heldigvis er fortid". Jeg kommer til at fortælle om den danske dehumanisering og udbytning, der fandt sted i Vestindien, som har sat sit tydelige præg på samfundet, den dag i dag.